

El teatre fa història als col·legis Mare de Déu de l'Olivar d'Alaquàs

25 ANYS DE TEATRE EN PRIMÀRIA

Temps era temps...

Ja fa molts anys que el nostre col·legi, anomenant-se en aquells temps La Asunción de Nuestra Señora, va començar la seua trajectòria teatral amb la il·lusió i l'entusiasme del seu professorat. La passió d'alguns d'ells, que vivien aquesta activitat d'una manera especial, feren del teatre una de les nostres senyes d'identitat.

Si la història ens narra els fets i els esdeveniments passats i la seua repercussió en les persones, el nostre col·legi té ja una història teatral que pensem que val la pena contar i recordar. Perquè estem segurs que quasi tot l'alumnat que ha passat pel col·legi a partir dels anys vuitanta té algun record o alguna anècdota que contar de la seua experiència teatral a l'escola. És clar que uns en tindran de més interessants i que altres tindran aquests records més diluïts en el temps, però segur que la majoria recorda que des dels primers cursos de Primària, a la seua escola, ha fet alguna obra de teatre, un recital de poemes, una lectura teatral, una festa de carnestoltes... és a dir, alguna manifestació artística que tinga a veure amb el teatre.

Farem un passeig pels últims 20 a 23 anys de la vida del col·legi per a deixar constància del treball teatral que l'alumnat ha fet. És difícil buscar una data precisa per a començar el nostre relat, però ho farem des que tenim documentació audiovisual, al curs 1985-86, quan el teatre començà a prendre un

lloc important al col·legi. Es va introduir un hora a la setmana al segon cicle de Primària, que llavors es deia cicle mitjà de l'EGB. Aquell any els xiquets i les xiquetes de tercer curs van treballar de valent tot el tema de la Dramatització. També es va iniciar una relació directa amb l'escola d'Expressió de Barcelona que seguiria durant tres cursos consecutius. Així doncs, aquest grup era una mena de laboratori d'experimentació de tot allò que s'anava aprenent a l'Escola d'Expressió. Tot un procés d'aprenentatge tant per a l'alumnat con per al professorat implicat.

De tots aquells anys recordem sobre tot l'entusiasme compartit amb els xiquets i les xiquetes a l'hora d'iniciar qualsevol tipus de treball que tinguera relació amb el teatre. Hi havia molta activitat a l'aula del gimnàs, on baixàvem molt a sovint a fer tallers d'expressió o exercicis que tenien relació amb qualsevol de les assignatures del currículum escolar. Perquè el nostre treball mai no ha estat dirigit tan sols a fer un espectacle o un muntatge teatral. Nosaltres hem posat l'èmfasi sempre en el procés de treball, de manera que la Dramatització es convertira en una eina didàctica i així utilitzar-la com un recurs en qualsevol de les assignatures del currículum escolar. I volem fer menció ací de l'ajut i col·laboració entre tots els companys i companyes (alguns d'ells ja no estan al centre) que trobaven sempre interessant tota aquella moguda que portaven els tallers de teatre. Hem de dir que en aquell moment al col·legi hi havien dues línies de castellà, des de primer a vuitè d'EGB. Com anècdota molt interessant podem contar que tres dels membres del grup de teatre "Els Joglars" van vindre a l'escola a fer un taller amb els xiquets i xiquetes de vuitè. Segur que hi haurà alguns que encara ho recorden, ja que va ser una experiència molt agradable. Nosaltres vam convidar els xiquets i xiquetes a quedar-se una estona al col·legi en finalitzar l'horari escolar per tal de fer el taller amb els tres actors. Al principi tots posaven excuses per a no quedar-se perquè els majors no havien passat mai per l'experiència dels tallers de teatre i els feia vergonya. Però per curiositat, a poc a poc i tímidament, anaren omplint el gimnàs per finalment quedar-se'n atrapats en la diversió que aquells tres actors els varen proporcionar. Ho passaren d'allò més bé i van descobrir tot allò que ells mateixos eren capaços de fer de cara als seus companys d'una forma natural, desinhibida i sense cap vergonya.

D'aquells primers anys guardem molt de material audiovisual del treball amb els xiquets i les xiquetes. També dels cursets que es van realitzar a la nostra escola. Presen va ser sempre l'encarregada de filmar quasi totes les activitats. Així que darrere la càmera, ella anava aprenent i practicant totes les tèc-

niques tant dramàtiques com audiovisuals. Una gran part del professorat es va interessar pel tema i, en col·laboració amb el Centre de Professors de Torrent, el col·legi va donar suport a uns quants cursos d'Expressió Dramàtica que es van realitzar al gimnàs de l'escola i on va participar un nombrós grup de professors i professores de la nostra escola, junt a altres de diferents col·legis del poble i de la comarca que els hi van realitzar també. Tinguérem la sort d'aprendre moltes coses relatives al fet teatral a l'escola de professors considerats aleshores grans professionals en matèria d'Expressió i Teatre a l'escola. Vam començar amb Elbio Sciarretta, un professor argentí que va vindre dues vegades a donar-nos cursos. Després vam rebre a Gisèle Barret, Georges Laferrière, Tomás Motos, Paco Tejedo, Carlos Fragateiro i d'altres professors molt reconeguts al món del teatre.

Aquesta formació del professorat que ens va proporcionar el CEP de Torrent i ens va facilitar la titularitat de l'escola va ser l'espenta que ens mogué a mantindre aquesta flama que ha continuat donant la vida teatral al col·legi. És clar que tot el professorat no ha tingut l'oportunitat de continuar la seua formació o inclús de treballar el teatre d'una manera continuada. Però el fet que el gran grup del claustre experimentara en els cursets el treball teatral i d'expressió, ha estat fonamental per a predisposar-los a comprendre la tasca que altres professors han fet, així com per a reconèixer els avantatges que aquest estil de treball podia proporcionar a l'alumnat. És a dir, que tot i que algú no haja tingut la sort de poder dur a terme un treball teatral en forma d'espectacle, ja siga per raons de temps o d'incompatibilitat amb el seu horari o assignatura, sempre ha mantingut la col·laboració i la participació per tal que altres professors pogueren fer-ho.

Gràcies a la importància que vam donar a aquesta matèria, l'escola ha estat representada en diverses institucions a l'exterior de la comunitat escolar i fins i tot a altres països.

La presència de l'escola ha quedat palesa a moltes institucions, entitats i països, de les quals tot seguit fem un recull de bestreta:

- *III Encuentro Internacional de Expresión Dramática. Lisboa, septiembre de 1986.*
- *Encuentro Teatro-Fiesta. Educación en Granada. diciembre de 1987.*
- *Encuentro Juego teatral y Educación en San Sebastián, marzo de 1988.*
- *III Semanas Internacionales de teatro Infantil. Madrid, noviembre de 1988.*

- *Jornadas del Ciclo Medio. Teruel, febrero de 1989.*
- *Coloquio Internacional de Expresión Dramática. París, junio de 1989.*
- *IV Encuentro Internacional de Expresión Dramática. Porto (Portugal), septiembre de 1989.*
- *Congreso de Teatro-educación. Tarragona, abril de 1991.*
- *Congreso Internacional de Expresión Dramática en la Universidad de Québec. Montreal (Canadá), octubre 91.*
- *Congreso de la Escuela de Expresión y Psicomotricidad de Barcelona, 1992.*
- *Congreso teatro infantil. Málaga, febrero 2003.*

L'escola també va ser la seu del VIII Encontre de Pedagogia de l'Expressió en Novembre de 1999 i va treballar en la seua organització.

PROJECTES SINGULARS

De tot el treball que s'ha fet a l'escola de Primària al voltant del teatre, cal mencionar en aquesta història dos dels projectes que pensem que han marcat la nostra història teatral. L'escola va rebre una subvenció de 200.000 pessetes de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de València, al curs 1990, per a realitzar el projecte: «Aprovechamiento didáctico del Juego Dramático en el primer ciclo de la Enseñanza Secundaria».

Aquest projecte va ser el primer "projecte estrella" que vam fer al col·legi. Perquè aquell suport moral i econòmic (cal dir que 200.000 pessetes en aquell moment tenien una certa importància) de la Conselleria d'Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana ens va donar molt d'ànim i de motivació per a continuar la nostra tasca teatral. El projecte va partir de la idea que teníem els mestres respecte a la possibilitat d'utilitzar les tècniques dramàtiques com a recurs didàctic en qualsevol de les assignatures. Així vam preparar el projecte a partir del que havíem après als cursos realitzats.

Aquest treball estigué enfocat a relacionar l'aprenentatge amb el joc dramàtic a partir de l'aprofitament d'aquest, centrant-se exclusivament al Primer Cicle de Secundària. La part pràctica del treball es va basar en realitzar una experiència amb dos grups de seté (ara primer de secundària) on es tractaria

el joc dramàtic com a recurs didàctic en alguns dels temes que l'alumnat hauria d'aprendre durant el curs. Es va partir de la hipòtesi: "El joc dramàtic és un mitjà d'aprenentatge al context escolar que exercita a la vegada als alumnes la capacitat d'expressió i comunicació". I el nostre objectiu final va ser demostrar la hipòtesi plantejada al treball i desenvolupar cinc facultats bàsiques per a un millor funcionament personal: expressió, comunicació, imaginació, creativitat i participació.

Per a realitzar aquest projecte vam tindre l'ajut imprescindible d'un reconegut director de teatre, Rafa Rodríguez, qui va ocupar-se de les produccions teatrals que culminaren el treball. Per a aquest llibre hem recuperat els guions de les obres que es van representar, de les quals conservem material audiovisual, ara ja en format de DVD.

Un altre projecte digne de mencionar va ser el muntatge de l'obra *The agafat, Caputxeta*, de Carles Cano. Aquesta obra es va representar amb l'alum-

nat de quart de Primària amb el professor de teatre, Xema Palanca, el professor de música Paco Serrano i la tutora, Amparo Alabau. Cal fer un record especial al nostre estimat professor de música Paco Serrano que ja no es troba entre nosaltres. La seua condició de "mestre de música", de company i d'amic mai no es podrà oblidar al col·legi. Ell va ser qui va posar música a l'obra per tal que els xiquets i les xiquetes la interpretaren en directe mentre actuaven. Amb aquesta obra vam ser convidats a una mostra de teatre a la ciutat de Brussel·les (Bèlgica). Viatjàrem en avió fins a aquest país i gaudirem d'una experiència inoblidable i molt enriquidora, tant per a l'alumnat com per als mestres. També representàrem l'obra a la Sala Escalante on ens contractaren per al festival "Nadal a L'Escalante" i finalment, la representàrem a la CAM de Torrent.

PARTICIPACIÓ AL PROJECTE MUNICIPAL DE L'ESCOLA DE TEATRE "JUAN ALABAU"

Des que l'Ajuntament va promoure aquest projecte, l'escola ha participat regularment. Aquest treball ha estat proposat en base a un model d'intervenció a l'escola dins d'un projecte global de l'escola municipal de teatre. El treball que es desenvolupa a les aules de quart de Primària és el resultat d'una proposta de programació elaborada amb l'ajut d'un monitor especialista en teatre.

L'experiència és molt positiva i els mestres aprenen la didàctica de la Dramatització compartint amb el monitor de teatre el desenvolupament de la classe i el muntatge teatral. L'alumnat gaudix enormement durant tot el curs d'aquesta experiència aconseguint satisfactòriament els objectius proposats a principi de curs. A més a més, poden participar amb el seu muntatge a la mostra de teatre amb la qual culmina el projecte anual i que es realitza a l'Auditori d'Alaquàs.

INTERCANVI AMB L'ESCOLA "CASAS" DE BARCELONA

També hem d'esmentar ací l'intercanvi que els xiquets i les xiquetes de quart de Primària han estant fent durant quatre o cinc anys amb una escola de Barcelona on l'alumnat viatjava per a representar l'obra de teatre que preparaven per a la mostra d'Alaquàs. Aquest viatge es feia per a compatir l'experiència teatral amb altres xiquets i xiquetes de la mateixa edat i per fer un poc de turisme per Barcelona. Abans d'anar-hi, fèiem un dossier per preparar la visita, centrat al voltant de l'arquitectura de Gaudí i visitàvem el parc Güel i la Sagrada Família. Cada classe representava la seua obra i després els xiquets i les xiquetes feien una activitat conjunta i una convivència.

PARTICIPACIÓ A LA MOSTRA DE TEATRE DE TORRENT

L'alumnat de quart ha participat en quatre ocasions en aquesta mostra de teatre que organitza cada any el col·lectiu *Cucurucú Teatre* i la CAM a la ciutat de Torrent. Aquesta participació és sempre molt gratificant. El fet d'eixir fora de l'escola a fer les representacions de teatre ha motivat sempre a l'alumnat.

15 ANYS DE TEATRE A SECUNDÀRIA

Amb l'aparició de la LOGSE es dona pas a que el teatre, l'expressió dramàtica o la dramatització aparega de manera reglada als currículums escolars dels centres de Secundària. Havia arribat el moment de dignificar una activitat que, com heu pogut llegir en aquestes pàgines, ha estat sempre palesa al nostre centre, allunyant-la del voluntarisme i les hores complementàries. L'espai d'assignatures optatives permetien que l'alumnat triara en l'oferta que des del centre s'oferia, amb l'esperit que fos el mateix alumnat qui completara la seua formació. Al nostre centre era una forma de mantenir la línia de treball que s'iniciava a Primària amb la voluntat que acompanyara els nostres alumnes fins la fi d'etapa.

La primera assignatura es va oferir ara fa quinze anys tenint clar des del principi la voluntat de continuïtat. A mesura que s'hi anava implantant l'Educació Secundària, l'oferta de Dramatització-Teatre anava fent-se extensiva als cursos consolidant la seua presència al centre. I es superaven els problemes que anaven sorgint. Un d'ells, per exemple, va ser que la llei no permetia que un alumne poguera repetir dues vegades la mateixa assignatura. Això ens va obligar (agrupades en l'àrea de Expressió Dramàtica), donar quatre assignatures diferents però comuns: Improvisació pedagògica i teatral, Processos de dramatització, Creació col·lectiva de textos dramàtics i Història del Teatre.

El primer curs encara es va fer classe al gimnàs de l'Olivar I, abans Asunción de Ntra. Sra., però ja el segon curs es passà a l'actual edifici Olivar II, alternant les classes entre el gimnàs i l'antiga biblioteca (actual sala de professorat). Totes les vesprades que hi havia classe, s'apartaven les taules i cadires per fer classe a un grup ben nombrós, fins que definitivament es va adjudicar un espai compartit a l'aula de música.

Tot i que es sabia que la finalitat no era la representació teatral, sí que és cert que l'espectacle és la gran eina global de la qual disposa l'assignatura. La representació mai ha sigut una obsessió, ans al contrari, sempre s'ha valorat més el procés que el resultat. De fet ja a les programacions es descartava la representació als cursos de Primer i Quart de l'ESO. Però el teatre necessita del públic, com la Física i Química d'un laboratori o la música d'un piano, i la presència del públic implica la responsabilitat d'un espectacle. Així la història de l'assignatura es conta a través dels seus espectacles, de les fites anuals

que suposaven la justificació de tots els processos que s'inicien a classe i fer visible el treball silenciós a les aules.

La primera representació de l'alumnat de Secundària va ser una posada en escena de diversos romanços que es va fer a la biblioteca del centre. Els cursos, en horari escolar passaven per la biblioteca, per veure la dramatització dels poemes. Era tan menuda la biblioteca que es feia ús de l'aula taller com a camerins. La funció anava de la següent manera: primer entrava el públic que baixaven per aules; aquest es seia al fons de la biblioteca, damunt de les taules i amb unes cadires que deixaven al centre. Una vegada dins, la mateixa porta d'entrada s'usava com a entrada i eixida d'actors i actrius. De la il·luminació, ni parlar-ne. En teníem prou amb la llum de les finestres i els tubs fluorescents del sostre. Però sobrava il·lusió.

Al curs següent es va fer una representació d'una obra de teatre *Comme il faut*. Es tractava d'una adaptació d'un text de Woody Allen (*Kleiman o la historia de un gramo de terribilidad*), i la representació es va fer al vell Musical d'Alaquàs. També es va fer una representació al col·legi Helios de l'Eliana, on se'ns va convidar a participar en la Setmana d'Expressió Dramàtica. Però la gran anècdota es va donar quan un dels actors es va trencar la cama dos dies abans de la representació. Per no suspendre la funció va ser el mateix director del muntatge, Xema Palanca, qui va fer la substitució mentre l'alumne veia la funció des del pati de butaques.

Al curs 97/98 es va pensar en fer les representacions a la parròquia, que es converteix moltes vegades en el saló d'actes natural del centre. Així es va preparar la dramatització de poemes al voltant de la pau, un tema ben adient per la lloc on es representava. També la parròquia va ser utilitzada el curs següent com a escenari per a la col·laboració, a través d'unes dramatitzacions, amb el programa municipal "Actua" per a la sensibilització de les diferències socials i econòmiques entre el Nord i el Sud.

Però va ser precisament al curs 98/99, el cinqué any de la dramatització-teatre a Secundària, quan es va consolidar el model d'espectacle que ha caracteritzat les representacions del nostre centre. Per un costat, l'alumnat de Segon de l'ESO posava en escena unes dramatitzacions a partir de textos no dramàtics (poemes, gregueries, notícies, lletres de cançons, etc.) d'una durada no superior als quinze minuts. Tot seguit, i formant part de la mateixa funció, l'alumnat de Tercer de l'ESO representaven les seues escenes. Aquest

primer any el curs de segon va representar un recull de poemes amorosos, mentre que el grup de tercer, amb el fil conductor d'una prova de càsting, va representar diferents escenes de diverses obres de teatre. Amb aquest espectacle el centre va participar a la I Mostra de Teatre Escolar de Torrent, organitzada per la CAM i *Cucurucú Teatre*.

Dos cursos després, al curs 2000/01, les escenes que representaren l'alumnat de Tercer d'ESO estaven escrites pels mateixos participants, fruit del treball de creació de textos teatrals que es fa a l'assignatura. Sense un fil conductor determinat, les escenes es configuren dramàticament segons els temes, estils i interessos dels participants. Els títols dels espectacles sempre naixien després d'acoblar les diferents escenes i mantenien una presentació ambigua, donada la disparitat dels temes que es tractaven a les escenes: *Zapping*, *Coses Nostres*, *Trencaclosques*, etc. Haurem d'esperar al curs 06/07, quan la participació al programa CaixaEscena ens obliga a determinar un tema en comú que s'inspirara com a poc en alguns dels textos clàssics que implicava la participació al programa. Amb l'ajuda de l'assessor Valentí Piñot i prenent-li el títol a un còmic d'Hugo Pratt, presentem el primer espectacle unitari basat en l'obra de Shakespeare: *D'altres Romeus i d'altres Julietes*.

Tal vegada la fórmula va assolir la seua forma més perfecta amb l'espectacle *Perses*, on la part del curs de Segon era una adaptació reduïda del text original d'Èsquil i la part del curs de Tercer (com sempre, de creació pròpia de l'alumnat) desenvolupaven escenes sobre la guerra. Era també la darrera participació del curs de Segon ja que des de l'any següent, amb la nova legislació, l'assignatura només es podria impartir en Tercer.

ALGUNES REFLEXIONS METODOLÒGIQUES

Sense voler caure en la pedanteria de fer reflexions teòriques en un lloc tan inadequat com aquest llibre, no m'agradaria deixar passar l'oportunitat de comentar alguns trets que des de l'experiència particular poden ser d'interès general.

Ja que és el mateix alumnat qui escriu els textos, és evident que els temes de les obres reflecteixen el grau de maduresa dels membres del grup. Les històries de terror o de detectius, o espais dramàtics com la discoteca o el

ball fi de curs d'un institut, han sigut habituals al llarg d'aquests anys de posades en escena. Però també és cert que es corresponien amb uns grups que podien definir com més infantils. Per contra, les històries d'amor complexos (l'amor, com no podria ser d'una altra manera, és el tema més habitual als textos) o de relacions familiars denoten un grau de maduresa important. De la mateixa manera que a una bóta de vi, la mare impregna el vi novell dels seus trets organolèptics i marca el seu resultat final, en una experiència com la que estem comentant són molt importants els referents que l'alumnat té a l'hora de crear. És a dir, la maduresa expressiva ve donada també per les referències dels espectacles que com espectadors han vist.

Fent memòria, tal vegada podem parlar de tres punts d'inflexió al llarg del periple que volem recordar en aquestes pàgines. El primer va ser l'inici, quan l'alumnat va veure que era capaç de contar històries que agradaven els companys. Però hem de ser molt sincers: l'enfocament correcte (és a dir, dramàticament intens i ideològicament coherent) necessita de la mà i l'opinió d'un adult. Tot i que l'alumnat és reconegut i es reconeix com l'autor dels textos tant en els temes o el llenguatge, sí que han passat pel filtre, la supervisió i el consell de l'adult, corregint l'expressió, dimensionant els personatges i buscant les solucions dramàtiques més eficaces. El treball creatiu a l'àmbit educatiu necessita de la correcció i de la reescriptura, ja que un bon resultat és el millor exemple. Seria enganyós pensar que qualsevol text pot tindre rellevància escènica. I l'alumnat jove o adolescent té un nivell de lectura d'espectacles com espectadors molt superior al que tenen com autors o actors. Són capaços de veure de seguida allò que interpretativament o dramàticament no funciona dalt de l'escena, però a l'hora de posar-ho no saben donar la solució més adient.

El segon punt d'inflexió va ser una escena que muntaren tres xiques i que contava la vida de tres recluses a la presó. Evidentment la proposta sorgia d'un referent cinematogràfic per a elles que jo desconeixia (són tantes les pel·lícules que tenen a l'abast en l'oferta televisiva –i tan poques realment interessants, afegisc). La primera escena presentava les protagonistes, violentes entre sí, a una cel·la. La segona escena eren tres monòlegs on cadascuna contava perquè havia arribat allà. En la tercera es feien companyes i compartien una cigarreta. Per primera vegada es feia una escena que no buscava l'humor. No passava a una discoteca, ni presentava alguna excusa per poder fer un ball amb la cançó de moda. Per primera vegada apareixia a esce-

na la forma expressiva del monòleg, tan habitual al gènere dramàtic i tan oblidat. I per acabar d'adobar el tema, el fet totalment transgressor d'encendre's una cigarreta a escena (encara no estava en funcionament la llei de salut pública).

Aquesta obra va marcar una nova etapa. L'impacte va ser molt gran al pati de butaques. Per descomptat, els comentaris del públic van ser desiguals: els que buscaven l'humor pensaven que aquesta escena estava de sobra, mentre que altre sector del públic valorava la valentia de les tres xiques. Es ben cert que després d'aquesta obra, les escenes tingueren un altre caire, amb temàtiques més socials i, fins i tot, amb propostes escèniques més atrevides. De la mateixa manera que la representació d'*Hernani* al París romàntic del segle XIX va significar un canvi rotund en l'escena de la capital francesa, *Chicas malas* va obrir nous models a seguir, demostrant que el teatre escolar també té les seues revolucions.

Precisament el tercer punt d'inflexió, el formen la suma de les petites revolucions escèniques que s'ha donat al llarg de les representacions. Podem citar exemples com quan es va fer protagonistes a una parella d'homosexuals (curiosament, com a còpia d'una sèrie de televisió de moda), o quan va morir un dels personatges en accident de moto. Són els nostres "hernanis" d'anar per casa. Però demostren dues coses: per un costat, que l'escena escolar també reflecteix la societat que l'envolta. L'espill social que és el teatre té el seu espai en el teatre escolar, ajudant a assimilar les conquestes socials. Per altre, i ja per finalitzar, des del teatre escolar, en la mesura que somiem l'avenir presentant-lo com a present, estem educant els ciutadans i les ciutadanes del futur.